

Hozzászólás a *DARABBÉR*-hez

Ennek a néhány gondolatnak a papírravetéséhez abból a körülményből merítem a bátorságot, hogy két évvel a mű¹ által felölelt időszak előtt még Magyarországon éltem. Igaz, a *Darabbér* alapélménye az 1970-es évekre esik, és éppen 68 és 70 között telt el az új gazdasági mechanizmus első két éve. Ennek bevezetése nyilván jelentős változásokat hozott a magyar gazdasági struktúra egyes területein, felmerülhetnek hát kételyek, vajon hatottak-e még azok a tényezők, amelyeken megfigyeléseim alapulnak. A kételyek indokolatlanok. Az új gazdaságirányítási szisztéma épp a fizikai állományú dolgozók bérezési rendszerét hagyta változatlanul, tehát ami e téren 1970-ben érvényben volt, az változatlan érvénnyel hatott, és változatlanul a fizikai dolgozók kizsákmányolását célozta a 60-as évek eleje óta. Ebből már ki is derül, hogy a magyarországi darabbérezési rendszer elembertelenítő voltát nem szándéksom megkérdőjelezni. Arra szeretnék csupán rámutatni, hogy a bérrendszer alkalmazása nem olyan egyöntetűen az említett kizsákmányolás fokozása irányában hatott, ahogy az Haraszti Miklós könyvéből következnek.

Más iparágban dolgoztam Magyarországon, mint a szerző. Az építőipari-szerelő szakmában. Vezetője voltam egy épületgépészeti szerelőrészlegnek a Vegyiműveket Szerelő Vállalatnál. Ez a beosztás azonos az építésvezetői besoro-

¹ Haraszti Miklós: *Darabbér* (Magyar Füzetek Könyvei, 1).

lással. Velem azonos hatáskörrel dolgozott a vállalatnál még 5-6 építésvezető, akiknek munkáját, építésvezetői megbeszélések, termelési tanácskozások, számlázások során, és közösen irányított munkák egymást átfedő folyamatainak szervezésénél közelről megfigyelhettem. Nem utolsó sorban normaelszámolások kényes tételeinek vitái során, a normairodában. Mert a teljesítménybérek elszámolása minden esetben a normások elleni közelharcban történt. A darabbér rendszer annyira szoros volt, hogy a munkások — kevés kivételtől eltekintve — nem tudták azt 110-120 százalékban teljesíteni, ami az akkori körülmények között szükséges lett volna emberi bérösszeg eléréséhez. Az építésvezetők csak normacsálások tömegével tudták embereiket olyan keresethez juttatni, amely szűken mérve kielégítő volt. Ezt a normacsálássorozatot viszont hónapról hónapra mindegyikünk elkövette, és aztán zarándokolhattunk a normairodára, hogy csalásainkat lehetővé tegyék. Ezt a tevékenységet — bizton tudom — még azok is végezték, akik közülünk emberi kvalitásaikat illetően silányabb anyagot képviseltek. Vagyis nálunk a munkás érdekeit a műszaki vezető képviselte a normással szemben. (Nem a szakszervezeti bizalmi, hiszen a szakszervezetek érdekképviselői tevékenységét akkor Magyarországon már régen elsorvasztották.) A traktorgyárban — Haraszi megfigyelése szerint — ez egész vezetőség, művezetőtől felfelé, a munkabér alacsonyan tartásán fáradozott. Alapjában ellentétes észrevételek. Mindkettőnk jóhiszeműségét föltételezve, felmerül a kérdés, hogy mi ennek a gyökere? Megkísérlem megmagyarázni:

1. Más-más perspektívából szemléljük a kérdést. Haraszi a munkás látómezejét képviseli, én a műszaki értelmiség horizontját. Természetes, hogy nekem volt lehetőségem a vállalatszervezés több lépcsőfokát felmérni, míg ő annak a munkásnak a szemével lát, aki küzdeni legfeljebb az általa olyan kiválóan leírt « rablás »-sal tud, mert magárahagyatottsági érzésében senkire nem számít.

2. Az általam említett normacsálásokat csak olyan vezetők alkalmazhatják, akiknek a termelőegysége a más-különben is jó gazdasági eredményt elérő vállalaton belül

föl tudja mutatni az adott esetben szükséges értéket, vagyis amelynek a kifizetett — viszonylag magas — bérek nem képezik túl nagy hányadát. Tudott dolog, hogy a pestlőrinci traktorgyár (Hoffer, majd « Vörös Csillag ») Budapest egyik legrosszabb gazdasági eredménnyel dolgozó vállalata volt, a hetvenes évek közepén tönkre is ment, illetve « honi » szokásoknak megfelelően: megszüntették.

Akár egyik, akár másik ok magyarázza a szerző és az én megfigyeléseim közti ellentétet, az általa rögzített jelenségeknek a mai magyarországi műszaki értelmiségre való általánosítása nemcsak súlyos megítélési hiba, hanem komoly méltánytalanság is lenne. Már mint az említett réteg azon képviselőivel szemben, akik ma is — egzisztenciális kockázatot vállalva, és a bérezési rendszert ki játszva — « a munkás védelmére gyámolítják a gyáripart ». Hogy mekkora hányada ez a réteg a mai magyarországi műszaki értelmiségnek, azt nem tudom, és hiba is lenne becslésekbe bocsátkoznom. Annyiban vagyok csupán biztos, hogy ez a hányad ma sem elhanyagolható.

Nagy Csaba
Jona (Svájc)

Az útlevelhez való jog 1980-ban Magyarországon

Az alábbi jogi fejtegetést egy Budapesten élő matematikus írta, aki magyar állampolgár létére 12 éve hiába folyamodik a Nyugat-Európába szükséges útlevelért. Jogi tapasztalatait az illetékes hatóságokkal való hosszadalmas és eredménytelen levelezésből szűrte le, melynek közérdekű tanulságait az alábbiakban bocsátja embertársai rendelkezésére.